

СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ

DOI 10.35423/2078-8142.2026.1.1.1

УДК 165.62+141.319.8:159.932.1:355.01

Д. І. Давидов,
аспірант кафедри теорії культури і філософії науки,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
м. Харків, Україна
e-mail: denys.davydov@karazin.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6952-3991>

ЗВУК ЯК ЗБРОЯ: ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ АУДІАЛЬНОГО ДОСВІДУ ВІЙНИ

Анотація. *Тема статті - феноменологічний аналіз звуку як форми насильства у воєнному досвіді; предметом є аудіальний вимір переживання війни. Мета – з'ясувати, як звуки війни функціонують в якості чинника трансформації буття-у-світі поза техноцентричним трактуванням «звуку як зброї». Методологія ґрунтується на герменевтично-екзистенційній модифікації феноменології (Е. Гуссерль, М. Мерло-Понті, М. Гайдеггер) у поєднанні з підходами sound studies. Актуальність зумовлена домінуванням візуальної парадигми та редукцією звуку до технічних засобів впливу. Наукова новизна полягає в концептуалізації війни як перебудови сенсорної ієрархії, де аудіальне набуває домінанти. Доведено, що звук діє як форма структурного примусу, модифікуючи тілесність і темпоральність досвіду. Практичне значення пов'язане з можливістю міждисциплінарного застосування результатів. Висновок: звук у війні функціонує як екзистенційна зброя, що трансформує умови людського досвіду.*

Ключові слова: *феноменологія, звук, війна, звук як зброя, аудіальний досвід, буття-у-світі, сенсорна ієрархія, афективність, акустичний режим, екзистенційна трансформація.*

Denys Davydov,

*PhD Student, Department of Theory of Culture and Philosophy of Science,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
Kharkiv, Ukraine*

e-mail: denys.davydov@karazin.ua

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-6952-3991>

SOUND AS A WEAPON: A PHENOMENOLOGICAL ANALYSIS OF THE AUDITORY EXPERIENCE OF WAR

***Abstract.** The article examines sound as a specific form of violence within the experience of war through a phenomenological framework. The topic of the study concerns the reinterpretation of “sound as a weapon” beyond its conventional technocentric understanding, while the subject is the auditory dimension of wartime experience as a structure of lived perception. The aim of the research is to analyze how the sounds of war—explosions, drones, sirens, tense silence—function not merely as physical stimuli, but as events that transform the mode of being-in-the-world. Methodologically, the study is grounded in a hermeneutic-existential modification of phenomenology, drawing on the works of Edmund Husserl, Maurice Merleau-Ponty, and Martin Heidegger, and integrating insights from contemporary sound studies. This approach allows sound to be interpreted as an experiential structure embedded in temporal, bodily, and affective dimensions rather than as a neutral acoustic signal. The relevance of the research is determined by the growing need to move beyond the dominance of visual paradigms in war studies and to critically reassess discourses on “non-lethal” acoustic technologies that risk neutralizing the violence of sonic impact. The scientific novelty lies in conceptualizing war as a radical reconfiguration of sensory hierarchy, in which the auditory acquires functional dominance under conditions of threat. The study demonstrates that in wartime sound operates as a form of structural coercion, destabilizing the lifeworld, reshaping temporality, and transforming bodily orientation. The main results show that sound in war functions as an existential weapon: not primarily through physical injury, but through the forced restructuring of perception and anticipation. Practically, the findings contribute to interdisciplinary dialogue between philosophy, psychology, military studies, and ethics, offering a deeper*

understanding of how war transforms fundamental conditions of human experience. The conclusion affirms that the most radical power of sound in war lies in its capacity to reconfigure lived reality itself.

Keywords: *phenomenology, sound, war, sound as a weapon, auditory experience, being-in-the-world, sensory hierarchy, affectivity, acoustic regime, existential transformation.*

Вступ. У сучасних дослідженнях війни дедалі більшої уваги набуває аналіз не лише політичних, стратегічних та візуально репрезентованих вимірів війни, а й ширшого сенсорного досвіду збройних конфліктів, через який війна безпосередньо переживається людиною. Зокрема, звук посідає особливе місце у структурі воєнного досвіду, оскільки саме через нього війна часто входить у повсякденність ще до моменту безпосереднього візуального контакту з небезпекою. Вибухи, сирени, шум артилерії, звук польоту дронів або літаків формують специфічний акустичний режим, тобто структурований спосіб організації повсякденного простору через повторювані звукові події, які задають горизонт очікування небезпеки, у межах якого змінюється сприйняття простору, часу та тілесної безпеки.

У публічному та науковому дискурсі поняття «звуку як зброї» зазвичай пов'язується з дослідженням так званих акустичних або сонічних технологій – пристроїв, що використовують звук або вібрацію з метою дезорієнтації, залякування чи фізичного ураження [1; 2; 13]. Водночас така техноцентрична перспектива часто залишає поза увагою більш фундаментальний вимір проблеми, а саме: той факт, що звук може функціонувати як форма насильства і без спеціалізованих технічних засобів, завдяки самому способу свого переживання у воєнному контексті.

Феноменологічна філософія, зосереджена на аналізі досвіду «зсередины», пропонує інструменти для осмислення того, як звук у війні перестає бути нейтральним фоном і перетворюється на

чинник, що активно формує екзистенційний стан людини. У цьому сенсі проблема полягає не в ідентифікації звуку як фізичного уражального фактора, а в розумінні того, яким чином він радикально трансформує структуру буття-у-світі (In-der-Welt-sein), змінюючи модус відкритості світу від довіри до тривожної настороженості.

Актуальність і наукова новизна дослідження. Актуальність звернення до феноменологічного аналізу звуків війни зумовлена кількома взаємопов'язаними чинниками. По-перше, сучасні війни дедалі частіше розгортаються у безпосередній близькості до цивільного населення, перетворюючи повсякденний простір життя на акустично нестабільне середовище. Навіть за відсутності безпосередніх бойових дій звук війни – у вигляді віддалених вибухів, пролітів авіації чи дронів – стає постійним супутником людського існування. Окрім цього, у межах гуманітарних і соціальних наук усе ще спостерігається домінування візуальної над аудіальною парадигмою у дослідженнях війни, що призводить до недооцінки ролі слуху як первинного каналу сприйняття небезпеки. Такий «окулярцентризм» критикується в сучасній феноменології та sound studies як редукція багатовимірного сенсорного досвіду до зорового виміру [9; 10]. Подібні спостереження узгоджуються також з психологічними та міждисциплінарними дослідженнями слухового сприйняття, які засвідчують, що аудіальні сигнали часто виконують функцію первинного механізму виявлення небезпеки [11; 12]. Також поширення дискурсу про «не-летальну» зброю, зокрема акустичні пристрої, створює ризик легітимації насильства через його технічну нейтралізацію. Феноменологічний підхід дає можливість поставити під сумнів таку нейтралізацію, показуючи, що навіть за відсутності прямої фізичної шкоди звук може чинити глибокий психологічний, тілесний та екзистенційний вплив. Таким чином, аналіз звуку як зброї у феноменологічному сенсі, тобто як смислової пережитої події досвіду, що трансформує спосіб відкритості світу для суб'єкта, є актуальним як для філософського осмислення війни, так і для ширшого міждисциплінарного діалогу між філософією, психологією, sound studies та етикою.

Мета дослідження. Метою статті є феноменологічний аналіз аудіального досвіду війни та осмислення того, як звуки війни трансформують структуру людського досвіду та яким чином ці категорії можуть бути застосовані для осмислення аудіального досвіду війни. Йдеться не про технічну класифікацію звуків, а про виявлення їхньої ролі у формуванні специфічного режиму сприйняття, в якому війна переживається як постійна присутність загрози. Методологічно дослідження ґрунтується на герменевтично-екзистенційній модифікації класичної феноменології Е. Гуссерля, розвиненій у працях М. Гайдеггера та М. Мерло-Понті. У цьому підході феноменологічний аналіз досвіду доповнюється інтерпретацією його екзистенційних та тілесних вимірів, що дає можливість аналізувати звук не як фізичний стимул, а як структуру досвіду, вписану в історичний та політичний контекст. У дослідженні використовуються такі феноменологічні категорії, як інтенціональність досвіду (Е. Гуссерль) [5], тілесність і перцептивна вкоріненість суб'єкта у світі (М. Мерло-Понті) [8], а також екзистенційна налаштованість і досвід тривоги (М. Гайдеггер) [3]. Спробуємо послідовно розглянути феноменологічні підходи до осмислення звуку та слухання як структур досвіду, проаналізувати вплив звуків війни на тілесний і афективний виміри переживання, а також окреслити евристичний потенціал концептуальних рамок для аналізу воєнного акустичного досвіду. На цій основі спробуємо здійснити переосмислення поняття «звук як зброя» поза межами його суто фізичного або технологічного трактування, зосереджуючись на екзистенційному вимірі акустичного впливу.

Стан дослідження проблеми. Проблематика звуку у війні представлена в науковій літературі нерівномірно. З одного боку, існує значний масив досліджень, присвячених акустичним технологіям і так званій сонічній війні, серед яких особливе місце посідає праця Стіва Гудмана *Sonic Warfare* [2]. Ці роботи аналізують звук як інструмент впливу, страху та контролю, зосереджуючись на афективних і політичних вимірах аудіального насильства. З іншого боку, феноменологічні дослідження слуху й звуку, представлені у ро-

ботах Дон Айд [10], Жан-Люк Нансі [9], Мерло-Понті [8] та Гуссерля [4], рідко безпосередньо застосовуються до аналізу воєнного досвіду. Вони, переважно, зосереджені на повсякденному, містечкому або технологічному вимірах слухання. Таким чином, наявний розрив між феноменологією звуку та дослідженнями війни створює потребу в інтегративному підході, який дав би можливість поєднати аналіз тілесного сприйняття з конкретним історичним і політичним контекстом збройного насильства. Хоча класична феноменологія формувалася поза воєнним контекстом, її аналіз інтенціональності, тілесності та афективної налаштованості створює теоретичну рамку, в межах якої можливо описати акустичну трансформацію повсякденності у війні.

У феноменологічній традиції звук постає не як об'єктивний фізичний сигнал, а як подія, що відбувається у взаємодії між тілом і світом. Для Гуссерля слухання є інтенціональним актом, у межах якого звук завжди вписаний у горизонт очікування і пам'яті [4]. Звукова подія ніколи не є ізольованою: вона розгортається у часі, залишаючи післясмак минулого і передчуття майбутнього. Мерло-Понті радикалізує цей підхід, підкреслюючи тілесну вкоріненість слухання. Звук не просто «чується», а проживається тілом, яке резонує з навколишнім середовищем [8]. У цьому сенсі слух є способом орієнтації у світі, що передує рефлексії. Гайдеггер, хоча й не розробляє систематичної феноменології звуку, звертає увагу на слухання як екзистенціальний спосіб буття-у-світі, пов'язаний з налаштованістю (Befindlichkeit) і тривогою [3]. Звук може виступати тим, що порушує звичну відкритість світу, виявляючи його загрозливий характер.

Виклад основного матеріалу. У контексті війни звуки (вибухи, проліт дронів, гул авіації) набувають особливого статусу. Вони перестають бути локалізованими подіями і перетворюються на постійний акустичний фон, який формує стан очікування небезпеки. Феноменологічно це означає, що світ більше не переживається як стабільний і передбачуваний. Звук вибуху, навіть віддаленого, має властивість «розширюватися» у сприйнятті, охоплюючи не

лише момент звучання, а й простір до і після нього. Він активує тілесні реакції: напруження, здригання, прискорення серцебиття, ще до того, як суб'єкт встигає раціонально осмислити ситуацію. Таким чином, звук діє як афективний тригер, що безпосередньо впливає на тілесну схему. Особливо показовим є феномен звуку дронів, який поєднує постійну присутність і невизначеність. Його монотонний гул створює стан тривалої напруги, в якому загроза не актуалізується у конкретний момент, але постійно залишається можливою. Такий досвід добре узгоджується з гайдеггерівським розумінням тривоги як відкритості до невизначеного небуття.

З огляду на сказане, звук у війні можна розглядати як форму зброї не в технічному, а в екзистенційному сенсі. Він не обов'язково завдає тілесних ушкоджень, але підриває базову довіру до світу, порушуючи відчуття безпеки та контролю. У цьому полягає його насильницький характер. Якщо насильство визначати не лише як фізичне ушкодження, а як примусове порушення структур життєвого світу, то акустичне середовище війни може бути описане як форма структурного насильства. На відміну від спеціалізованих акустичних пристроїв, описаних у технічних і правових дослідженнях [1], звуки війни не мають чітко окресленого джерела і наміру. Саме ця невизначеність посилює їхній вплив, роблячи звук не лише сигналом, а умовою існування. У цьому контексті тиша також набуває амбівалентного характеру. Вона перестає бути простором відпочинку і стає напруженою паузою, наповненою очікуванням наступного звукового вторгнення. Феноменологічно тиша у війні є «звучною» – вона резонує страхом і пам'яттю попередніх вибухів [9].

Спробуємо осмислити війну не лише як історико-політичний конфлікт або сукупність воєнних дій, а як радикальну трансформацію сенсорної онтології досвіду, тобто як зміну способу відкритості світу суб'єктові через перебудову ієрархії чуттєвих модальностей. Новизна цього підходу полягає у зміщенні аналітичного фокусу з подієвого та інституційного вимірів війни на структури

сприйняття, в межах яких аудіальне набуває функціональної домінанти в ситуації загрози.

Війна, як можемо відзначити, є процесом системної зміни сенсорної ієрархії візуального та аудіального у структурі досвіду. Це не може бути зведено до простої тези про витіснення одного іншим, ми говоримо про трансформацію сенсорної ієрархії, в межах якої аудіальне набуває функціональної домінанти в ситуації загрози. Візуальне не елімінується, однак змінює свій статус у структурі орієнтації суб'єкта у світі. Така зміна має просторові, темпоральні, тілесні та екзистенційні підстави. Теоретичне обґрунтування цієї позиції може бути інтегроване в ширшу феноменологічну рамку з посиланням на Гуссерля [4], Мерло-Понті [8], Гайдеггера [3]. Із феноменології часу випливає, що слухання структурно пов'язане з темпоральністю через взаємодію збереження щойно минулого і спрямованості до майбутнього. Воєнний досвід змінює конфігурацію цієї спрямованості, оскільки очікування перестав орієнтуватися на передбачувану смислову завершеність події і концентрується на можливості раптового руйнування. Майбутнє редукується до простору ризику, а час переживається як напружений інтервал між сигналом і потенційним ударом. Внаслідок цього акустичний досвід функціонує як механізм темпоральної дерегуляції, що порушує звичну інтеграцію минулого, теперішнього і майбутнього.

Перебудова сенсорної ієрархії має безпосередній тілесний вимір. Тіло у феноменологічному розумінні виступає дорефлексивною схемою присутності, через яку світ набуває значення, і в умовах війни воно трансформується у резонуючу систему реагування на загрозу. Акустичний імпульс інтегрується у тілесну організацію ще до когнітивної ідентифікації джерела, проявляючись у мікрореакціях м'язового тону, дихання та вегетативних змін. Звук у цьому контексті має вищий ступінь інвазивності порівняно із зоровим образом, оскільки він безпосередньо модулює тілесну готовність до дії, тоді як зорове сприйняття частіше передбачає фазу розпізнавання. Перевага аудіального полягає не у більшій інформативності,

а в його здатності перебудувати структуру присутності суб'єкта. Екзистенційний вимір трансформації полягає у зміні фонові налаштованості буття у світі. Світ відкривається як потенційно загрозовий навіть за відсутності видимих ознак небезпеки, оскільки сама тиша структурується пам'яттю попередніх звуків і очікуванням їх можливого повернення. Аудіальне формує горизонт постійної готовності, в межах якого суб'єкт перебуває у стані напруженої відкритості. Візуальне при цьому не зникає, але змінює свою функцію, зберігаючи провідну роль у площині репрезентації, свідчення та символічної фіксації руйнувань, тоді як у безпосередньому досвіді виживання пріоритет належить слуху як оперативнішому та всепроникному каналу орієнтації.

Повернемося до нашої першої тези, «звуку-як-зброї». Буде доцільно розрізнити два рівні розуміння. Перший є технологічним і пов'язаний із навмисним використанням звукових засобів впливу. Другий, який становить предмет нашого аналізу, є онтологічним і стосується того, що сама війна перетворює звукове середовище на структуру примусу. Світ стає акустично насиченим простором, у якому слух виконує функцію головного індексу небезпеки, а отже, звук набуває статусу фундаментального чинника організації реальності. Саме у цьому сенсі війна може бути описана як процес, у якому звук стає зброєю не лише інструментально, а й екзистенційно.

Висновки. Феноменологічний аналіз дає можливість переосмислити поняття «звуку як зброї», виводячи його за межі технічного дискурсу. У війні звук функціонує як форма насильства передусім тому, що він трансформує спосіб буття-у-світі, впливаючи на тілесність, афективність і екзистенційну орієнтацію людини [13].

Запропонована гіпотеза дає змогу концептуалізувати війну як процес радикальної перебудови сенсорної архітекτονіки досвіду, у межах якого аудіальне набуває функціональної домінанти та виконує роль первинного індексу небезпеки. У цьому контексті теза «звук як зброя» отримує розширене трактування: звук виступає не лише інструментом впливу або носієм інформації про загрозу, а

чинником, що безпосередньо модифікує темпоральну організацію переживання, тілесну готовність та екзистенційну налаштованість суб'єкта. Його зброєподібність полягає у здатності примусово структурувати досвід навколо очікування можливого руйнування. Війна у такій перспективі постає як формування акустичного режиму реальності, де навіть відсутність звуку не є нейтральною, оскільки тиша зберігає потенційність загрози.

Запропонований підхід дає можливість краще зрозуміти, як війна змінює не лише соціальні структури, а фундаментальні умови людського досвіду. Це відкриває можливість для міждисциплінарного діалогу між філософією, психологією, нейронауками, військовими дослідженнями та гуманітарною політикою. Усвідомлення того, що звук може функціонувати як структурна форма примусу, а не лише як інструмент, має потенціал вплинути як на наукове розуміння війни, так і на практики підтримки людей, які переживають її наслідки. Поєднання феноменології звуку з аналізом воєнного досвіду відкриває перспективу для глибшого розуміння того, як війна проживається не лише як сукупність подій, а як акустичний режим існування. Такий підхід дає змогу критично осмислити ідею акустичної зброї, показуючи, що найбільш радикальний вплив звуку полягає не у фізичному ураженні, а у зміні людського досвіду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Altmann J. Acoustic weapons – A prospective assessment. *Science & Global Security*. 2009. Vol. 17(1). P. 1–50.
2. Goodman S. *Sonic Warfare: Sound, Affect, and the Ecology of Fear*. Cambridge, MA : MIT Press, 2010. 336 p.
3. Гайдегер М. Буття і час / пер. з нім. В. Бібіхіна. Харків : Фоліо, 1996. 503 с.
4. Гуссерль Е. Формальна і трансцендентальна логіка. Досвід критики логічного розуму. Читанка з філософії: У 6 кн. Кн. 6 : Зарубіжна філософія ХХ століття. Київ : Довіра, 1993. С. 48–81.

5. Гуссерль Е. Лекції з феноменології внутрішнього часу / пер. з нім. В. Кебуладзе. Київ : ППС-2002. (2002) 272 с.
6. Кебуладзе В. Едмунд Гуссерль. Досвід і судження. Дослідження генеалогії логіки / пер. з нім. В. Кебуладзе. Київ : ППС-2002, 2009. 356 с.
7. Кебуладзе В. «Lebenswelt» Гуссерля і «Dasein» Гайдеггера. *Філософська думка*. 2015. № 5. С. 99–108.
8. Merleau-Ponty M. *Phenomenology of Perception*. London : Routledge, 1962. 466 p.
9. Nancy J.-L. *Listening*. New York : Fordham University Press, 2007. 104 p.
10. Ihde D. *Listening and Voice: Phenomenologies of Sound*. Albany : SUNY Press, 2016. 234 p.
11. Neuhoff J. *Ecological Psychoacoustics*. San Diego : Academic Press, 2004. 418 p.
12. Blesser B., Salter L. *Spaces Speak, Are You Listening? Experiencing Aural Architecture*. Cambridge, MA : MIT Press, 2007. 424 p.
13. Cusick S. Music as torture. *Journal of the Society for American Music*. 2006. Vol. 2(1). P. 1–20.

REFERENCES

- Altmann, J. (2009). Acoustic weapons – A prospective assessment. *Science & Global Security*, 17(1), 1-50.
- Goodman, S. (2010). *Sonic Warfare: Sound, Affect, and the Ecology of Fear*. Cambridge, MA: MIT Press. 336 p.
- Heidegger, M. (1996). *Being and Time*. V. Bibikhin (Transl.). Kharkiv: Folio. 503 p. [In Ukrainian].
- Ricoeur, P. (1993). Husserl: An Analysis of His Phenomenology. In: *Existential Phenomenology, Philosophy Reader: In 6 Books, Vol. 6: Foreign Philosophy of the 20th Century*. Kyiv: Dovira, pp.201-213. Retrieved from https://chtyvo.org.ua/authors/Riceur_Paul/Husserl_analiz_yoho_fenomenolohii (Accessed: 21.04.2025). [In Ukrainian].
- Husserl, E. (2002). *Lectures on the Phenomenology of Internal Time-Consciousness*. V. Kebuladze (Transl.). Kyiv: PPS-2002, 272 p. [In Ukrainian].
- Kebuladze, V. (2012). *Phenomenology of Experience: A Monograph*. Kyiv:

Dukh i Litera. 278 p. [In Ukrainian].

Kebuladze, V. (2015). Husserl's "Lebenswelt" and Heidegger's "Dasein". *Filosofs'ka dumka (Philosophical Thought)*, 5, 99-108. [In Ukrainian].

Merleau-Ponty, M. (1962). *Phenomenology of Perception*. London: Routledge, 466 p.

Nancy, J.-L. (2007). *Listening*. New York: Fordham University Press, 104 p.

Ihde, D. (2016). *Listening and Voice: Phenomenologies of Sound*. Albany: SUNY Press, 234 p.

Neuhoff, J. (2004). *Ecological Psychoacoustics*. San Diego: Academic Press. 418 p.

Blessner, B., Salter, L. (2007). *Spaces Speak, Are You Listening? Experiencing Aural Architecture*. Cambridge, MA: MIT Press. 424 p.

Cusick, S. (2006). Music as torture. *Journal of the Society for American Music*, 2(1), 1-20.

Стаття надійшла до видання / Received: 23.12.2025

Прийнято до друку після рецензування / Accepted: 28.01.2026

Опубліковано / Published: 31.03.2026